

TÜRKİYE - İSRAİL İLİŞKİLERİNDE YENİ GELİŞMELER VE İSRAİL'İN SÜRECE BAKIŞI

SEHER BULUT

GİRİŞ

Türkiye ve İsrail arasındaki diplomatik ilişkiler 30 Mayıs 2010 tarihinde vuku bulan Mavi Marmara saldırısı sonrasında kopmuş ve yaklaşık 6 yıl sonra gerçekleşen müzakerelerin ardından 2016 yılında normalleşme sürecine girmiştir. İsrail eski

Başbakanı Binyamin Netanyahu, dönemin ABD Başkanı Obama'nın da bulunduğu bir ortamda Türkiye'yi arayarak Mavi Marmara saldırısından dolayı dönemin T.C. Başbakanı Erdoğan'a özürlerini iletmiştir.¹ Bahsi geçen görüşmenin Suriye krizi ve Doğu Akdeniz bağlamında yaşanan gelişmeler nedeniyle

¹ Jerusalem Post, Netanyahu apologizes to Turkey over Gaza flotilla, 22.03.2013.

İsrail Devlet Başkanı Isaac Herzog, İngiltere Başbakanı Boris Johnson ile 23 Kasım 2021'de Londra'da yaptığı ikili görüşmenin ardından Downing Street 10'dan ayrıldı. Toplantı sırasında iki liderin İran nükleer programı konusundaki diyalogunu artırması beklenmektedir.

iki ülke arasındaki ilişkilere ivme kazandırması beklense de önemli bir gelişme kaydedilememiştir.

Normalleşme sürecinin başlaması sonrasında iki ülke arasındaki gerilimin İsrail'i Filistin -bithassa Gazze- ve Türkiye'nin Hamas politikaları üzerinden derinleşerek devam ettiği görülmüştür. İzleyen dönemde İsrail tarafından ortaya konulan çıkar tanımlarının ABD Başkanı Trump tarafından önemli ölçüde desteklenmesi nedeniyle İsrail'in bölgesel ilişkilerinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu süreçte yaşanan önemli gelişmelerden birisi şüphesiz Trump yönetiminin 2017 yılında tek taraflı olarak Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak kabul edildiğini açıklaması olmuştur. Bu karar sonrası ABD Büyükelçiliğinin Kudüs'e taşınması kararının alınması İsrail tarafından büyük bir siyasi başarı

olarak tanımlanmıştır. Gelişmelere diplomatik açıdan kayıtsız kalmayan Türkiye, yaşanan gelişmelerin bölgesel barış ve istikrara zarar veren eylemler olduğunu ifade etmiş, Birleşmiş Milletler (BM) ² ve İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT)³ gibi uluslararası platformlarda kararın hukuksuz ve tek taraflı olduğunun altını çizmiştir.

İsrail'in Mayıs 2018 tarihinde ABD'nin Kudüs'teki büyükelçilik açılışını protesto eden Filistinlilere karşı uyguladığı şiddet sonucu 60 Filistinlinin hayatını kaybetmesi ve yaklaşık 2 bin 700 kişinin yaralanmasına Türkiye tarafından sert tepki gösterilmiştir. Bu tepkiler sebebiyle sosyal medya hesabı üzerinden açıklamalar yapan dönemin İsrail Başbakanı Netanyahu, Türkiye'nin Hamas politikası üzerinden bu tepkilere karşılık vermiş⁴ ve iki ülke karşılıklı olarak büyükelçileri-

² Anadolu Agency, Turkish FM welcomes UN resolution on Jerusalem, 21.12.2017.

³ Kireççi, A. (2018). Turkey's Leadership in the Jerusalem Crisis, Insight Turkey Vol. 20 / No. 1 / 2018, pp. 67-78.

⁴ Euronews, Erdoğan ve Netanyahu Arasında Gazze Gerilimi, 02.04.2018.

ni çekme kararı almıştır. Tüm bu gelişmeler, 2016 yılında imzalanan normalleşme anlaşmasının sonuçsuz kalmasına neden olmuştur.

Türkiye ile ilişkilerinden normalleşme ivmesi yakalayamayan İsrail'in bir taraftan Doğu Akdeniz Gaz Forumu (DAGF) ve EastMed projeleri üzerinden Doğu Akdeniz'e komşu ülkelerle (bilhassa Yunanistan ve GKRY) ilişkilerini ilerlettiği, bazı Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleriyle normalleşme sürecine girdiği görülmüştür. İsrail'in Doğu Akdeniz'deki girişimleri, muhatap ülkelerden bazılarının Türkiye ile sorunlu ilişkilere sahip olması nedeniyle birçok gözlemci tarafından Türkiye'nin bölgesel yaklaşımlarına karşı bir ittifak olarak değerlendirilmiştir.⁵ Zira güçlü tarihi bağlara sahip olmayan bu ülkelerin yakınlaşma sürecinin motivasyonlarına daha detaylı olarak bakıldığında Türkiye ile olan sorunlu ilişkilerin en temel ortak nokta olduğu doğrudan göze çarpmaktadır.

2016 yılında Türkiye-İsrail arasında normalleşme sürecinin başlaması sonrasında yaşanan gelişmeler, İsrail kamuoyunda Türkiye ile ilişkilerin

geleceği konusunda iki farklı yaklaşımın ortaya çıktığını göstermektedir. İkili ilişkilerin gerek sadece İsrail ve Türkiye açısından değil tüm bölge açısından önemli olduğunu vurgulayan gruba göre Türkiye, Ortadoğu ve Asya'da önemli nüfuz alanına ve aynı zamanda İran ile mesafeli ilişkilere sahiptir ve İsrail açısından daha iyi ilişkiler geliştirilmesi gereken önemli bir ülke konumundadır. Azınlık olduğu bilinen⁶ ikinci gurup ise çözülemeyen sorunlar nedeniyle Türkiye-İsrail ilişkilerinin geleceğinin umut verici olduğuna inanmamakta ve Türkiye'den gelen iyi niyet açıklamalarını samimi bulmamaktadır.

İsrail'de devlet başkanı ve hükümet düzeyinde yaşanan değişikliklerin ardından son dönemlerde Türkiye-İsrail arasında yeni bir hareketlenmenin ortaya çıktığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda son gelişmeleri ve İsrail'de farklı aktörler tarafından sürecin ve ilişkilerin geleceğinin nasıl değerlendirildiğini anlamak önem arz etmektedir. Çalışma, son gelişmelerin İsrail makamları tarafından nasıl algılandığını, yapılan açıklamalar çerçevesinde değerlendirmeyi hedeflemektedir.

İsrail'de devlet başkanı ve hükümet düzeyinde yaşanan değişikliklerin ardından Türkiye-İsrail ilişkilerinde yeni bir hareketlilik gözlemlenmektedir.

⁵ Times of Israel, Mistake to leave Turkey out of new East Med gas club – international expert, 27.09.2020.

⁶ MITVIM, The Israeli Foreign Policy Index for 2021 Findings from the Mitvim Institute Survey, Ekim 2021, <https://mitvim.org.il/wp-content/uploads/2021/10/English-Full-Report-2021-Israeli-Foreign-Policy-Index-of-the-Mitvim-Institute-October-2021.pdf>.

TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİNDE SON GELİŞMELER

2021 yılının Temmuz ayında Türkiye ve İsrail Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Herzog arasında yaklaşık 40 dakika süren bir telefon görüşmesi gerçekleştirilmiştir. İsrail basını tarafından yoğun bir şekilde ele alınan görüşmede Cumhurbaşkanı Erdoğan, Herzog'u göreve başlaması nedeniyle tebrik etmiştir. Görüşmede iki ülke arasındaki ilişkilerin, Ortadoğu'nun güvenliği ve istikrarı açısından asgari surette önem taşıdığına işaret eden Cumhurbaşkanı Erdoğan bilhassa enerji, turizm ve teknoloji alanlarında iki ülke arasında önemli bir potansiyelin var olduğuna işaret etmiştir. Görüşme sonrasında benzer minvalde açıklamalar yapan Herzog, Türkiye ile diyalogun sürdürülmesi konusunda mutabık kalındığını açıklamıştır.⁷ İsrail basınında da Türkiye'den İsrail'e son dönemlerde olumlu mesajlar verildiği, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bundan sonraki görüşmeyi o tarihte henüz resmî bir temas kurmadığı İsrail Başbakanı Bennett ile yapacağı, İsrail'in bölge ülkeleriyle gelişen ilişkilerinin Türkiye ile normalleşme sayesinde daha da ileri bir düzeye taşındığı ifade edilmiş fakat İsrail Dışişleri Bakanı Yair Lapid'in Filistin ile tekrar masaya oturmanın siyaseten mümkün olmadığını ilan etmesi nedeniyle karşılıklı büyükelçi atanması durumunda dahi eski sorunların devam edeceğinin altı çizilmiştir.⁸ Nitekim ilerleyen süreçte Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Bennett arasında böyle bir görüşmenin gerçekleştiğine dair herhangi bir beyanatta bulunulmamıştır.

İki ülkedeki siyasi aktörler arasındaki ikinci görüşme 9 Kasım 2021 tarihinde yaşanmıştır. İsrail vatandaşı iki kişinin İstanbul'da bulunan Çamlıca Kulesi'nden Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Üsküdar'da bulunan konutunun fotoğrafını çekmesi sonrasında tutuklanması ikili ilişkilerde yeni bir sorun doğurmuştur. Tutuklama olayının yaşanması sonrasında açıklama yapan T.C. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, çiftin Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konutuna odaklandığını ve rahatsız edici bulunan bu durumun detayları ile alakalı mahkemenin incelemelerde bulunması sonrasında karar vereceğini ifade etmiştir.⁹ Bu süreçte bazı İsrail medya organları tarafından İsraili çiftin haklarındaki asılsız suçlamalarla Türkiye'de tutulduğu ileri sürülmüştür. İsraili çiftin gözaltına alınması Türkiye'de bulunan otokratik yapının bir göstergesi olarak tanımlanmış ve İsrail'den Türkiye'ye turistik amaçla giden tüm İsrail vatandaşlarının bu durumu protesto etmesi ve turistik amaçlı seyahatlerinde Türkiye'yi boykot etmesi çağrısında bulunulmuştur. Medyada ayrıca çiftin bir hafta tutuklu kaldıktan sonra eve dönebildiği, İsrail Dışişleri Bakanlığı ve yönetiminin çifti geri getirmek için çaba sarf ettiği ve Türk makamlarının casusluk suçlamaları üzerinden masum İsrail vatandaşlarına dönük rehine diplomasisine yöneldiği ifade edilmiştir.¹⁰

İlerleyen süreçte Türk makamları tarafından çiftin serbest bırakılması yönünde karar alınması ile ikili ilişkilerdeki kriz durumunun bir fırsata dönüştürüldüğü görülmüştür. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İsraili çiftin beklenenden daha hızlı surette serbest bırakılmasına olan katkılarının altını çizen İsrail

⁷ The Jerusalem Post, Israel's Herzog, Turkey's Erdogan hold 40-min. phone call, 13.07.2021.

⁸ Haaretz, Erdogan Is on the Line. Bennett Should Pick Up the Phone, 14.07.2021.

⁹ Hürriyet, Bakan Soylu'dan 'İsraili çift' açıklaması, 16.11.2021.

¹⁰ Jerusalem Post, Hostage diplomacy: How Israel became Turkey's victim, 18.11.2021

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İslam İşbirliği Teşkilatı Parlamento Birliği (İSIPAB) 16. Konferansı Açılış Oturumuna katılarak konuşma yaptı.

basınında gelişmeler İsrail diplomasisi için gurur verici bir durum olarak nitelendirilmiş, ilerleyen süreçte iki ülke arasındaki ilişkilerin daha sıcak bir seviyeye ulaşabileceği yorumları yer almıştır.

Bu gelişmeden bir ay sonra ocak ayında İsrail Cumhurbaşkanı Herzog'un annesi Aura Herzog'un vefatı taraflar arasında yeni bir görüşmenin gerçekleşmesine vesile olmuştur. Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan İsraili mevkidaşı Herzog'u arayarak başsağlığı mesajını iletmıştır.¹¹ Aynı görüşmede Cumhurbaşkanı Herzog'un ikili ve bölgesel konularda barış temelli bir diyalogu memnuniyetle karşıladığı ifade edilmiştir. Son olarak, 26 Ocak 2022 tarihinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Türk televizyonlarına vermiş olduğu bir mülakat sırasında Herzog'un kısa zaman içerisinde

Türkiye'yi ziyaret edeceğini açıklaması iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir etkileşim döneminin başlamasının muhtemel olduğuna işaret etmiştir. İsrail'de Cumhurbaşkanı'nın sembolik bir pozisyona sahip olması nedeniyle görüşmenin siyasi sonuçlarının olup olmayacağı konusunda İsrail hükümetinden gelen tepkilerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

BENNETT HÜKÜMETİNİN TÜRKİYE-İSRAİL NORMALLEŞME SÜRECİNE YAKLAŞIMI

İsrail'de 2021 yılı Mart ayında yaşanan seçimler ülkede son üç seçim sonrasında kurulamayan hükümet krizini sona erdirmiştir. 8 siyasi partinin bir araya gelerek oluşturduğu koalisyon 12 yıllık Netanyahu iktidarını sona

¹¹ Times of Israel, Erdogan calls Herzog to offer condolences for his mother's passing,13.01.2022.

erdirmiş ve İsrail siyasetinden benzeri görülmemiş bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Seçimler sonrasında ilk defa İsrail vatandaşı Filistinlileri temsilen liste şeklinde seçimlere giren Birleşik Arap Listesi'nin (Raam) koalisyon içerisinde yer bulması koalisyonun kırılabilirliği konusunda önemli tartışmaların vuku bulmasına neden olmuştur. 12 Haziran 2021 tarihinde güvenoyu alarak iktidara gelen koalisyon hükümetini oluşturan partilerin profilleri ve ideolojik farklılıklar, ülkenin ihtiyaç duyduğu yeniliklerin gerçekleştirilmesi konusunda ne kadar başarılı olunacağı konusunu akla getirmiştir. Netanyahu'nun iktidarı boyunca ülkedeki mevcut karar alma mekanizmalarının en temel aktörü olarak ortaya çıkması ve İsrail Dışişleri Bakanlığının bu durumundan olumsuz anlamda etkilenmesi nedeniyle yeni gelen hükümetin bunu değiştirmek amacıyla kendisini *Değişim Hükümeti* olarak tanımladığı görülmüştür. Bu durum aynı zamanda son dört seçimde yaşanan zorlukların İsrail halkının yeni hükümetten iç ve dış politikadaki beklentilerini yükseltmesinin bir sonucudur. Yeni hükümetinse bilhassa iç sorunların çözülmesinde yaşadığı zorluklar nedeniyle tıkanma yaşamamak adına daha kolay ilerleme sağladığı dış politika konularına yoğunlaştığı görülmüştür.

Eski Başbakan Netanyahu döneminde İsrail ile Körfez ülkeleri arasında gerçekleştirilen normalleşme sürecinin Netanyahu sonrası dönemde de devam ettirildiği görülmüştür. Bu bağlamda Bennett hükümetinin imza attığı önemli gelişmelerden biri İsrail'in 2021 Temmuz ayında 20 yıllık bir aradan sonra Afrika Birliğine gözlemci statüsüyle geri

döndüğünün duyurulması olmuştur.¹² Diğer taraftan Fas ve BAE ekseninde yaşanan gelişmelerle İsrail ve Fas arasında imzalanan normalleşme anlaşmasının kalemlerinden biri olan büyükelçilik ve başkonsolosluk açılması ve karşılıklı uçuşların başlaması¹³ konusunda mesafe katedildiği görülmüştür. Bu noktada İsrail-BAE arasında 29 Haziran'da Yair Lapid'in BAE'yi ziyaret etmesi sonrasında Abu Dabi'de İsrail Büyükelçiliği ve Dubai'de İsrail Başkonsolosluğunun açıldığı kamuoyuna ilan edilmiştir.¹⁴

Bu süreçte İsrail dış politikasının dönüşüm yaşadığı bir diğer alan ise, Akdeniz'e komşu ülkeler arasında geliştirilmeye devam edilen ilişkiler olmuştur. 2010 yılında GKRY ile deniz sınırı ve yetki alanı anlaşması imzalayan İsrail'in, bu anlaşma sonrasında kendi karasularında ortaya çıkarılan hidrokarbon rezervlerinin dünya piyasalarına arz edilmesi yönünde çabalar sarf ettiği bilinmektedir. Süreci sadece ekonomik kazanımları üzerinden değerlendirmeyen İsrail bu yolla ülkenin stratejik değerini yükseltme gayreti içerisinde olmuştur. 2020 yılında DAGF'nin oluşturulması ve forum kapsamında EastMed Boru Hattı Projesi'nin ortaya konulması bu politikanın somut tezahürleri olmuştur. Gerek İsrail gerekse diğer katılımcılar tarafından forumun bölgedeki hiçbir ülkeyi hedef almadığı ve herkese açık bir profile sahip olduğu ifade edilse de Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarına dair tartışmaların devam ettiği bir süreçte ilgili tüm ülkelerin katılımı sağlanmadan böyle bir forumun oluşturulması Türkiye tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Forumun bu anlamda bölgesel barışa katkı sunmaktan ziyade bölgesel ayrışma ve zıtlaşmaları besleyeceğinin altı çizilmiştir.

¹² The Jerusalem Post, Israel regains observer status in the African Union, 22.07.2021.

¹³ Al Jazeera, Israel officially launches direct flights to Morocco, 25.07.2021.

¹⁴ Al Jazeera, UAE inaugurates Israel embassy after normalisation deal, 14.06.2021.

İlerleyen süreçte İsrail makamları tarafından Türkiye'nin foruma davet edildiği görülmüştür. Fakat daha önce Doğu Akdeniz'deki sorunlarla alakalı bölge ülkelerinin bir araya gelmesi konusundaki çağrılarına yeterli düzeyde cevap alamadığını ifade eden Türkiye, İsrail'den gelen bu yöndeki açıklamaları samimi bulmadığını açıklamıştır. Bu süreçte birçok gözlemci tarafından İsrail'in forumun önde gelen bir aktörü olarak Doğu Akdeniz'de Türkiye ile bir türlü oluşturulamayan iş birliğine alternatif olarak GKRY ve Yunanistan ile yakınlaştığı değerlendirilmiştir. GKRY ve Yunanistan ile köklü tarihî ilişkilere sahip olmayan İsrail'in bahsi geçen aktörlerle yakınlaşmasının kırılma potansiyeline işaret eden gözlemciler Türkiye-İsrail arasında tekrar bir yakınlaşma olması hâlinde bu iş birliğinin düşüşe geçmesine neden olabileceğine işaret etmişlerdir. ABD'nin geçtiğimiz günlerde EastMed Boru Hattı'na olan desteğini çektiğini gerekli makamlara ilettiğine dair haberler, Doğu Akdeniz'de Yunanistan-GKRY ve İsrail öncülüğünde kurulan birlikten hayal kırıklığı açıklamalarının gelmesine neden olmuştur. ABD yönetimi tarafından bahsi geçen kararın arkasında projenin gerekliliği, ekonomik uygulanabilirliği ve çevreye vereceği zarar konusundaki belirsizlikle-

rin olduğu ifade edilmiştir. İlerleyen süreçte iklim değişikliğiyle mücadelede amacıyla çevre dostu projelerin desteklenmeye devam edileceğini duyuran ABD yönetiminin projeye destek verdiği dönemde de çevre konusunda benzer sorunların var olduğu muhakkaktır. Bu durum ABD'nin karar alma sürecini etkileyen diğer faktörlere işaret etmektedir.

Geçmiş dönemlerde Türkiye-İsrail ilişkilerinin olumlu yönde seyretmesi konusunda önemli inisiyatifler ortaya koyan ABD'nin bu yeni süreçte de benzer bir yaklaşım benimsediği düşünülebilir. Arap Baharı sürecinin başlaması sonrasında Akdeniz bölgesinde artan sorunlar ve istikrarsızlık durumu Türkiye-İsrail ilişkilerinin normalleşmesini teşvik edici bir unsur olarak ortaya çıksa da ilişkilerin bu yönde gelişmediği görülmüştür. Diğer taraftan Türkiye'nin Libya'da BM tarafından kabul gören Ulusal Mutabakat Hükümeti ile deniz yetki alanlarının belirlenmesine dair imzalamış olduğu mutabakat projenin rotasıyla alakalı önemli bir engel olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda EastMed Projesi'nin arzu edilen rota üzerinden İsrail gazını Avrupa'ya ulaştırması konusu Türkiye'nin onayına ihtiyaç duymaktadır. ABD yönetiminin bu gerçeği görmesi üzerine projeye mesafeli bak-

Geçmiş dönemlerde Türkiye-İsrail ilişkilerinin olumlu yönde seyretmesi konusunda önemli girişimlerde bulunan ABD'nin yeni süreçte de benzer bir yaklaşım benimsediği düşünülebilir.

ABD yönetiminin EastMed Projesi'nden çekilme kararına dair İsrail yönetiminden henüz bir açıklama gelmemekle beraber İsrail tarafından projeye şu ana dek somut bir yatırımın yapılmamış olması dikkat çekmektedir.

tığını tespit etmek mümkündür. Soğuk Savaş döneminde Doğu Akdeniz'deki politikasını önemli ölçüde Türkiye-Mısır ve İsrail ile olan ilişkileri üzerinden şekillendiren ABD, Türkiye ve İsrail arasındaki yakın ilişkilere değer vermeye devam etmektedir. ABD yönetiminin EastMed Projesi'nden çekilme kararına dair İsrail yönetiminden henüz bir açıklama gelmemekle beraber İsrail tarafından projeye şu ana dek somut bir yatırımın yapılmamış olması dikkat çekmektedir. Proje ortaya konulduğu ilk dönemden itibaren AB ve ABD tarafından desteklenmekle beraber Yunanistan ve GKRY gibi ülkelerle uzun süreli tarihî ilişkilere sahip olmayan İsrail'in projenin gerçekleştirilmesi konusunda ABD ile benzer kaygılara sahip olduğunu tespit etmek mümkündür.

ABD'nin projeden çekilme kararını açıklamasından kısa bir süre sonra 26 Ocak 2022 tarihinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İsrail Cumhurbaşkanı Herzog'un şubat ayında Türkiye'yi ziyaret edeceğini açıklaması iki ülke arasında yeni bir döneme girildiğine işaret etmiştir. Açıklamada Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından İsrail'in sahip olduğu gazın Avrupa'ya yönlendirilmesi konusunda iş birliğine açık olduğunu ifade etmesi, bu yönde bir iş birliği

ihtimalini tekrar ön plana çıkarmıştır. Son olarak T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak döneminde tarafların bu ihtimal üzerinde konuştuğu bilinmekle beraber görüşmelere rağmen herhangi bir somut gelişme sağlanamamıştır. İsrail'de cumhurbaşkanının sembolik bir pozisyona sahip olması nedeniyle görüşmenin siyasi sonuçlarının olup olmayacağı konusunda hükümetin yaklaşımının ne olacağı merak uyandırmaktadır.

İsrail Başbakanı Bennett'in göreve gelmesi münasebetiyle Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Bennett arasında herhangi bir görüşme gerçekleştiğine dair bir açıklama yapılmamıştır. Fakat İsraili çiftin serbest bırakılması sonrasında taraflar arasında bir fırsat oluşmuş Başbakan Bennett, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile yaptığı telefon görüşmesinde İstanbul'da tutuklanan İsraili çiftin serbest bırakılmasında oynadığı rol nedeniyle kendisine teşekkür etmiştir. İsraili Egged firmasında otobüs şoförü olarak çalıştığı ifade edilen Oknin ailesinin serbest bırakılmasının çözümü ulaşan insani bir mesele olduğunu ifade eden Bennett, kriz sürecinde iki ülke arasında verimli iletişim gerçekleştiğinin altını çizmiştir.¹⁵ İsraili Haaretz gazetesine Cumhurbaşkanı

¹⁵ Times of Israel, Bennett thanks Erdogan for releasing Israeli couple, in first-ever call between them, 18.11.2021.

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 18 Mayıs 2018'de İstanbul'da Filistin halkına destek mitinginde konuşuyor.

Erdoğan'ın, Herzog'un ziyaretiyle açıklama yapmasından bir gün önce mülakat veren Başbakan Bennett, "Ortadoğu bugün süper polisi olmayan bir Ortadoğu ve bu da İsrail'in bölgede bir liderlik ve istikrar çıpası olmak için harekete geçmesi gerektiği anlamına geliyor. Birçok sahada oynaması gerekiyor. Bu aynı zamanda köprüler inşa etmek anlamına da gelmektedir" ifadelerini kullanmıştır. Bennett'in bu açıklaması İsrail'in bölge ülkeleriyle başlattığı yakınlaşma sürecini Türkiye'nin de dâhil olduğu bir çerçevede devam ettirmek istediğine işaret etmektedir. İran'ın özellikle Suriye krizi sırasında bölgedeki nüfuzunu artırma çalışmalarına karşı teyakkuza geçen İsrail'de Bennett yönetiminin ABD'nin nükleer anlaşma sürecini tekrar başlatması sonrasında kaygılı olduğu dikkat çekmektedir. Bennett bu bağlamda mülakat esnasında bölgede yükselen İran tehdidine dikkat çekmiş ve Türkiye ile "ortak düşmanımız" dediği

İran'ın bölgesel faaliyetlerine karşı politikalar geliştirmek istediklerini belirtmiştir.

Türkiye'den giden mesajlar konusunda ılımlı yaklaşıma sahip olan medya organlarında, Erdoğan'ın İsraili çiftin serbest bırakılmasındaki rolü ve Hamas'ın Türkiye'deki faaliyetlerinin kısıtlandığı iddiaları üzerinden Türkiye'nin İsrail'le ilişkilerini normalleştirme konusunda ciddi bir tutuma sahip olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Son dönemde Türkiye'nin, aralarında İsrail'in de bulunduğu bölge ülkeleriyle ilişkilerini iyileştirme çabaları, İsrail medyası tarafından ülkenin içimde bulunduğu ekonomik güçlükleri aşma amacıyla yapıldığı iddia edilmektedir. Türkiye ile daha iyi ilişkiler kurulmasının İsrail'in Yunanistan ve Kıbrıs ile ittifakına etkisi olmayacağını ifade eden İsraili yetkililer, Yunanistan ve Kıbrıs'ın da Türkiye ile ikili ilişkilerini geliştirme arayışında olduğunu belirtmektedir.

İsrail'in bölge ülkeleriyle olan ilişkilerini normalleştirmek bir yana istisnai bir ülkeden normal bir ülkeye Türkiye'nin uluslararası hukuk çerçevesindeki davetlerine gereken karşılığı vermesini gerektirmektedir.

SONUÇ

Siyasi aktörlerin verdiği olumlu mesajlar nedeniyle 2022 başında yeniden hareketlenen Türkiye-İsrail ilişkilerinde iyileşme ihtimalinin arttığı görülmektedir. Fakat her iki tarafın da ilişkilerin derinleşmesi için belli başlı sorun alanlarında daha somut gelişmeler görmek istediği aşikârdır. Türkiye bu bağlamda Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından "kırmızı çizgi" olarak ifade edilen Filistin meselesinde İsrail tarafından daha somut adımlar beklemekteyken, İsrail tarafında Türkiye'nin Hamas ile olan ilişkileri önemli bir sorun olarak görülmektedir. Hamas'ın 2006 yılında Gazze Şeridi'nde iktidara gelmesi sonrasında Türkiye'nin Hamas'a olan desteği, bölgede halklar ve yönetimler arasındaki kopukluğun giderilmesi ve demokrasinin geliştirilmesi konusundaki bölgesel perspektifiyle uyum sağlamaktadır. Hamas, Türkiye tarafından seçimler sonrasında iktidara gelen siyasi bir parti olarak kabul edilmekte ve Filistin halkının seçilmiş meşru temsilcisi olarak değerlendirilmektedir. İsrail'in Hamas'ı terörist olarak ilan etmesi nedeniyle Türkiye'den Hamas ile olan ilişkilerini sonlandırmasını istemesi Türkiye tarafından kabul edilebilir bir öneri gibi gözükmemektedir. Uzun yıllardır Filistin halkının da tam anlamıyla bir devlet yapısına sahip

olması politikası üzerinden iki devletli çözüme destek veren Türkiye'nin, İsrail'in Filistinlilere yönelik insan hak ve hürriyetlerini ihlal eden politikalarını eleştirmeye devam edeceği muhakkaktır.

Normalleşme süreciyle ilgili olarak tarafların ajandalarındaki konu başlıklarının birbirinden farklı olduğu dikkat çekmektedir. İsrail yönetimi yapmış olduğu son açıklamalarda Hamas'ın zayıflatılması gerekliliğine ve bölgede yükselen İran tehdidine dikkat çekerken, Türkiye iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinin bölgesel konular açısından faydalı olacağına işaret etmektedir. Bu noktada Türkiye'nin, ABD'nin EastMed Projesi'nden çekilmesi sonrasında her iki taraf için de somut kazançlar getirmesi ve ilerletilmesi muhtemel olan İsrail'den Avrupa'ya gerçekleştirilecek bir boru hattı projesine odaklandığı görülmektedir. Fakat projenin ilerletilebilmesi için tarafların Doğu Akdeniz'de hâlihazırda gündemde olan konular (kıta sahanlığı, deniz yetki alanları paylaşımı, Kıbrıs sorunu) üzerindeki bakış açılarını yakınlaştırması elzemdir. Bu sorunlar çözüme kavuşturulmadan sürecin devam ettirilemeyeceği aşikârdır ve Türkiye'nin bu yeni süreçte daha önce birçok kez yaptığı gibi Doğu Akdeniz'deki konuları çözmek amacıyla

tarafları tekrar masaya davet etmesi muhtemeldir. İsrail yönetimi devamlı olarak GKRY ve Yunanistan ile Doğu Akdeniz'de geliştirdiği ilişkilerin üçüncü bir ülkeye karşı olmadığını ifade etmektedir. Bu beyanat İsrail'in Türkiye'nin Doğu Akdeniz gazının nakliyesi konusunda uluslararası hukuk çerçevesindeki iş birliği tekliflerini tekrar değerlendirmesini ve bu iş birliği sürecini kapsayıcı bir

çerçevede yepyeni bir bakış açısıyla gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. İsrail'in bölge ülkeleriyle olan ilişkilerini normalleştirmek bir yana istisnai bir ülkeden normal bir ülkeye dönüşme konusunda mesafe katedebilmesi Türkiye'nin Doğu Akdeniz konusu da dâhil olmak üzere uluslararası hukuk çerçevesindeki davetlerine gereken karşılığı vermesini gerektirmektedir.

Seher Bulut

Seher Bulut Lisans eğitimini Viyana Teknik Üniversitesi Yazılım Mühendisliği ve yüksek lisans eğitimini aynı üniversitenin bilişim yönetimi alanında tamamlamıştır. Doktora derecesini 2000 Sonrası Türkiye ve İsrail Dış Politikaları: Rol Teorik Bir Karşılaştırma başlıklı tezi ile 2018 yılında Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden almıştır. 2010-2016 yılları arasında Almanya'nın Vestfalya Wilhelm Üniversitesinde Siyaset Bilimi ve Sosyoloji alanlarında doktora konusu ile alakalı çalışmalarda bulunmuştur. Bulut'un çalışma alanları arasında Türk dış politikası, İsrail dış politikası, Suriye krizine ilişkin gelişme ve politikalar, Avrupa'daki Türk diasporası ve entegrasyonu vb. konular yer almaktadır. Bulut, hâlihazırda ORSAM Levant Çalışmaları uzmanı olarak görev yapmaktadır.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2022

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)